

דפים לב – לד

נט. הוא ברשות אחת ועירובו ברשות אחרת, מהו?

נתכוין לשבות ברשות אחת ועירובו מונח ברשות אחרת; הכלל העולה מהסוגיא שבאופן שאסור לו מדין תורה להביא את העירוב אל מקום שביתתו, כגון שנתכוין לשבות ברשות הרבים ועירובו נמצא ברשות היחיד – אין עירובו עירוב, מלבד אם היה העירוב בתוך ד' אמותיו או בתוך עיבורה של עיר, הקלו חכמים לראות הכל כרשות אחת לענין זה (אעפ"י שאסור להביא העירוב אליו).

כנזכר לעיל, הרי"ף והרמב"ם השמיטו חילוק זה. ושאר פוסקים הביאוהו.

וכן אם היה הוא ועירובו ברשות הרבים, אלא שיש ביניהם שמונה אמות (ראשונים) או יותר, שאין יכול להביא העירוב לתוך ד' אמותיו – אינו עירוב. ואפילו ביום טוב שמוותר להוליק, גזרו משום יום טוב שלאחר השבת שאז אסור להביאו בין השמשות.

מרש"י משמע לכאורה שאם הוא ועירובו ברשות הרבים, אפילו רחוקים יותר משמונה אמות – עירובו עירוב, שייכול להוליכו למקומו בין השמשות פחות מד' אמות. ויש אומרים בדעתו שזה דוקא בעירוב הנתון באילן הנוטה והוא מתכוין לשבות בעיקרו, שהאילן מחשיב הכל כמקום אחד (כ"כ הריטב"א בדעתו. והראשונים דחו סברא זו. וע"ע רש"י לד. ד"ה למטה) שמשמע אף בהנה עירובו בכותל שמועיל אפילו מרוחק. ואולם לפי לשון אחרת ברש"י (לד. ד"ה ל"א) מבואר שביריחוק מקום אין עירובו עירוב, וי"א שרש"י שם חור בו. ערשב"א וריטב"א שם).

היה הוא או עירובו בכרמלית – עירובו עירוב לדברי רבי שכל שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות, והרי ראוי להביאו למקום שביתתו בין השמשות.

היה הוא ועירובו באותה רשות היחיד – עירובו עירוב לדברי הכל, שהרי יכול להביאו למקומו (וכמש"כ רש"י לד. ד"ה למעלה).

דף לג

ס. האם העירוב צריך להיות מונח על גבי מקום רחב ארבעה טפחים?

לדעת רבי יהודה (וכן דעת רבי לפי הסבר רבינא), צריך שהעירוב יהא מונח על גבי מקום ארבעה. ודוקא למעלה מעשרה מעל רשות הרבים, אבל למטה מעשרה (שהוא קלוט בתוך הרשות וכמונה דמי) – אין צריך שיהא רחב ארבעה.

א. חכמים (בתוספתא ב) חולקים על רבי יהודה ומתירים אפילו מונח על קנה שאינו רחב ארבעה. והכריע הר"מ מרוטנבורג (מובא ברא"ש) שהלכה כמותם. וכן נראה מדברי הרמב"ם שלא הביא ענין מקום ארבעה בעירובי תחומין. וכן נראה עיקר (רבנו ירוחם יב, יח). ואילו הרשב"א (בעבודת הקדש בית נתיבות ה) נקט להלכה כרבי יהודה (וכ"מ בפסקי הרי"ף לד: וכן משמע לכאורה מרש"י לד: ד"ה אפילו) שפירש סתם משנה כפי הדעה שצריך מקום ארבעה. ויש לדחות מפני שהעמידה כרבי ורבי כר"י ס"ל וכמש"כ שם הרשב"א.

ב. מלשון רש"י והריטב"א יש מקום לדקדק שמודה רבי יהודה ברשות היחיד שאפילו למעלה מעשרה אין צריך מקום ארבעה [אפשר משום שרשות היחיד עולה עד לריקע והקלוט ברשות כאילו מונח הוא, או שכל הגובה נחשב כמקומו של האדם]. אבל ברשב"א (בחדושי ובעבוה"ק) נראה שכל שהוא למעלה מעשרה, אפילו ברשות היחיד, אינו מקום האדם אלא מקום בפני עצמו הוא, וצריך שיהא מונח על מקום חשוב.

קצב

דף לד

סא. המניח עירובו במקומות דלהלן, מה דינו?

א. בכותל הסמוך לרשות הרבים.

ב. במגדל או בשוכך.

ג. בבור.

ד. בראש קנה או קונדס.

א. הניח עירובו בכותל ונתכוין לשבות ברשות הרבים; אם הניח למטה מעשרה טפחים – עירובו עירוב. למעלה מעשרה – אין עירובו עירוב (כשהמקום רחב ארבעה, שהוא 'רשות היחיד' ואין יכול להביאו למקום ששבות).

לפרש"י (בפירוש הראשון) מדובר אפילו כששבות בריחוק מקום מהעירוב, והואיל ויכול להוליכו בין השמשות פחות פחות מד' אמות לרבי – הרי זה עירוב. והתוס' ועוד ראשונים חולקים ואוסרים.

נתכוין לשבות בראש המגדל (רשות היחיד) שאצל אותו כותל – דינו להפך; הניחו למעלה מעשרה – עירובו עירוב שהרי יכול להביאו אצלו. למטה מעשרה (כגון בגובה תשעה שרבים מכתפים עליו) – אין עירובו עירוב, שאין יכול להביאו מרה"ר לרה"י, ובאופן שאין יכול להטות המגדל לתוך עשרה בענין שראשו יהא סמוך לעירוב – כי אז יכול להביאו אצלו ע"י הטיה. וכן מדובר שלא קשר העירוב בחבל ואיגודו בידו במגדל – שאם כן יכול למשכו אצלו בין השמשות לדעת רבי (עפ"י לשון אחר שברש"י שנקט לעיקר).

א. כאשר אין רבים מכתפים בכותל, אפילו למטה מ' טפחים עירובו עירוב שהרי העירוב בכרמלית, מלבד לאביי שאמר (שבת ז:): חורי רשות הרבים כרה"ר דמו, ואין הלכה כן. ולאביי נראה שאפילו אם שובת במגדל בתוך ד' אמות לעירוב אין עירובו עירוב, שלא אמר רבא לעיל יש לו ד' אמות אלא כששבות ברה"ר או בכרמלית, לא ברשות היחיד שכל הרשות כד' אמות ואין נותנים לו עוד ד' אמות חוץ ממנה (עפ"י רשב"א וריטב"א ועוד).

ב. היתה רשות הרבים עוברת בין המגדל ששבות שם לכותל; יש אומרים שאין עירובו עירוב [אם משום שאסור מדאורייתא להביא העירוב דרך רה"ר (כרש"י ותוס'), או משום שגזרו על איסור שבות כזה בין השמשות אפילו לרבי. ערשב"א]. ויש שנראה מדבריהם להתיר (עריטב"א ותו"ח).

ב. הניח העירוב במגדל, ומקום שביתתו בראש המגדל שהוא רשות היחיד; אם הניח למעלה מעשרה – עירובו עירוב (שהוא ועירובו ברשות היחיד). למטה מעשרה – אין עירובו עירוב. ובאופן שאין יכול להשליך המגדל להנמיכו לתוך עשרה בענין שלא יצא מד' אמותיו (רבא), וגם אין אפשרות למשוך העירוב בתוך המגדל מלמטה למעלה כגון בחלון וחבל.

רש"י פירש (בלשון ראשונה) שלמטה מעשרה הרי זו 'כרמלית' ואין יכול להביאו אצלו דרך רשות הרבים. והתוס' חולקים וסוברים שבאופן זה עירובו עירוב, ופרשו שהמגדל למטה מ' הוא 'רשות הרבים' מפני שהרבים מכתפים עליו, או שהוא 'חורי רשות היחיד' שדינו כרה"י, ואין יכול להביאו אליו לראש המגדל אלא דרך רה"ר.

ג. נתנו בבור, אפילו עמוק מאה אמה (והריהו רשות היחיד) – עירובו עירוב. ודוקא אם נתכוין הוא לשבות

בתוכו או ברשות היחיד שהבור נמצא בה. ולרבי, אפילו שובת בכרמלית שהבור בתוכה עירובו עירוב, מפני שאיסורה מדרבנן ולא גזרו בין השמשות, כנ"ל. אבל נתכוין לשובת ברשות הרבים – אין עירובו עירוב.

נתכוין לשובת בתוך ד' אמות לשפת הבור, אפילו ברשות הרבים עירובו עירוב שהרי הנותן עירובו יש לו ד' אמות (עפ"י רא"ש תוס' ריטב"א ורבנו ירוחם). ודעת הר"ן שאף באופן זה אינו עירוב, שהשובת על שפת הבור אין לו בתוך הבור כלום מפני שהיא רשות אחרת.

ד. נתנו בראש קנה או בראש קונדס (= כלונס, יתד); בזמן שהם תלושים ונעוצים, אפילו גבוהים מאה אמה – הרי זה עירוב [ולרבי יהודה ורבי דלעיל, דוקא כשהעירוב מונח על מקום רחב ארבעה טפחים]. היה הקנה מחובר לקרקע וצומח בה; לחכמים האוסרים שבות בין השמשות – אינו עירוב, ולרבי עירוב. כן נקט רב חסדא. ולדברי רבינא אפילו לרבי אסור – גזרה שמא יקטום (בנטילתו את העירוב, מפני שהקנה רך). הלכה כרבינא שאפילו לרבי אסור (עפ"י רי"ף ור"ה).

סב. איסור שימוש באילן בשבת, האם הוא אמור בקנים ובירקות?

מבואר בסוגיא שאיסור שימוש באילן אינו אמור בירק. וכן הקנים הרכים דינם כירק, אבל אלו שנתקשו ('עוזרדין') – מין אילן הם ואסורים [וכן לענין כלאים; הקשים מין אילן הם ואינם כלאים בכרם, והרכים מין ירק הם וכלאים בכרם]. ובאלו גזרו (כפירוש כל הראשונים. וע' בשפ"א שצדד פירוש אחר) שלא ליטול מהם דבר שמא יקטום, והוא חשש קרוב הלכך אסור אף בין השמשות [שלא כאילנות אחרים שהם חזקים ולא גזרו בהם שמא יקטום אלא שמא יעלה ויתלוש, לפיכך לא גזרו בהם בין השמשות לרבי].

כן נפסק להלכה, שמוותר להשתמש בעשבים רכים (עפ"י שו"ע סי' ב, ו; רמ"א ש"ל, א). אך מהרמב"ם נראה שלא נקט כן להלכה, שלפי מה שפסק כרבינא גזירה שמא יקטום, גם ירק אסור כאילן (עפ"י חרשי הנצי"ב). וכן יש מהאחרונים שהחמירו בדבר (עב"ח וט"ז ש"ל, א).

מרש"י (ואו"ז ורי"ד) מבואר שיש חילוק אפילו באותו צמח עצמו אם הוא רך או שכבר נתקשה. והרשב"א פירש באופן אחר, ופסק (בעכוה"ק בית נתיבות ה) שהקנים העשויים להתקשות, אפילו ברכותם הרי הם כאילן ואסורים, ורק באותם הגדלים באגם שאינם מתקשים לעולם מותר. וכן פסקו כמה אחרונים, וכן נכון להורות מאחר והב"ח והט"ז מחמירים בכל ענין (עפ"י משנ"ב ושעה"צ ר"ס ש"ל).

דפים לד – לה

סג. הנותן עירובו במגדל ואבד המפתח, מה דינו?

שנינו: נתנו במגדל ואבד המפתח – הרי זה עירוב. רבי אליעזר אומר: אם אינו יודע שהמפתח במקומו – אינו עירוב. ופרשו אמוראים מחלוקתם בפנים שונות; – רב ושמואל פירשו במגדל של לבנים (הסדורות בלא טיט), ותנא קמא הוא רבי מאיר המתיר לפותחו ע"י נטילת הלבנים [ביום טוב ולא בשבת. רבי זירא], והרי יכול ליטול העירוב בלא המפתח. ורבי אליעזר אסר לפותחו משום סתירת אהל.

לרבי מאיר, אעפ"י שאין מותר לפחות המגדל בשבת אלא ביום טוב, אך הואיל ואיסור זה מדרבנן הוא על כן לרבי עירובו עירוב, שלא גזרו בין השמשות (עפ"י תוס'). אבל מהרא"ש משמע שאף לרבי אסור [מפני שדומה לסתירה שהיא מלאכה גמורה. ק"נ].